

[Фреге Г. О понятии и предмете // Фреге Г. Логика и логическая семантика. – М., 2000. – С. 258]. Семантически говоря, экзистенциальное суждение утверждает, что экстенционал понятия $F(x)$ не пуст, а содержит хотя бы один объект. Существование рассматривается Фреге не как свойство отдельных предметов, а как атрибут понятий, поэтому можно сказать, что кванторы являются второпорядковыми предикатами, т. е. предикатами от предикатов, существующими на уровне "абстрактных логических предметов". По той же причине Фреге утверждал бессмысленность приписывания существования отдельным предметам: пропозиции вида "Юлий Цезарь существует" лишены истинностного значения и потому не имеют смысла.

Поскольку Фреге интерпретирует существование как предикат предиката, то возникает подозрение, что кантовская критика онтологического аргумента все-таки не всеильна. Однако остается ли у нас надежда на реанимацию дедукции существования? Трактовки существования Канта и Фреге до некоторой степени совпадают: существование – не атрибут самих вещей, но свойство мыслей о них (Кант) и понятий о них (Фреге). Однако в последнем случае возникают проблемы. Если мы будем солидарны с Фреге, то нам придется взять на себя онтологические обязательства и признать объективное существование таких абстрактных сущностей, как, например, понятия – т. е. стать классическими реалистами или математическими платониками. Однако стоит ли игра свеч? Ведь мы сразу станем жертвами критики номиналистически настроенных элиминативистов. Потому, на мой взгляд, все-таки прав Кант: существование не является предикатом вещи, но является предикатом мысли о вещи, но в этом случае существование мысли о Боге отнюдь не имплицитно существование Бога в реальности.

*О. П. Невельська-Гордєєва, канд. філос. наук, доц.,
НУ "ЮАУ ім. Я. Мудрого", Харків
neveelena@yandex.ru*

ЛОГІЧНІ ПОМИЛКИ АРГУМЕНТАЦІЇ В СМІ ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЮВАННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ

В XXI ст. питання правильності аргументації в журналістських публікаціях стає актуальною проблемою, тим більш, що логічні помилки в окремих випадках застосовуються свідомо з метою маніпулювання масовою свідомістю.

1. Помилка, яка в аргументації називається "некоректною дихотомією": зі всієї безлічі можливих альтернатив відбираються дві, як правило, крайні ("або повна вседозволеність – або тоталітарна тиранія"), при цьому упускаються інші випадки. Ця помилка зустрічається не тільки у судженнях, але й в дедуктивних умовиводах. Сутність помилки тут полягає у тому, що в розділово-категоричному силігизмі диз'юнктивне судження включає не усі можливі диз'юнкції, а лише деякі, внаслідок чого

й неможливо отримати істинного судження у висновку. Наприклад, стаття Володимира Пастухова "Ризикнути Росією" [*Пастухов В. Рискнуть Россией // Новая газета. – 2012. – 24 апр.: <http://digest.subscribe.ru/economics/news/n820787004.html>]. Росії "необхідно зробити непростий вибір між зміненням та щезненням. Або Росія кардинально зміниться, пройде через запізнілу реформацію й поєднається з Європою та Америкою в протистоянні глобальним визовам, що дозволить їй зберегтись в рамках існуючих кордонів... Або Росія уже в рамках цього століття лишиться більшості своїх колоній, поперед всього Сибірі, Дальнього Сходу та Кавказу, які будуть поглинені Китаєм, Туреччиною і, можливо, Японією". В. Пастухов розглядає ці дві альтернативи, с їх перевагами та недоліками, після чого стверджує, що третього шляху не існує, тому краща перспектива – прийняти перший з запропонованих їм самим варіантів.*

Тут має сенс привести аналогічний розділово-категоричний силогізм, тільки на матеріалі, який буде зрозумілим кожному. Студент на іспиті може отримати або відмінно, або добре, або задовільно. Відомо, що він не отримав ні 3, ні 4. Отже, студент на іспиті отримав 5. Помилка ясна. У першій посилці, називаючи можливі оцінки: відмінно, добре, задовільно, ми опустили ще одну можливість – незадовільно, адже це теж оцінка. Тому висновок неадекватний – заперечуючи 4 та 3, ми стверджуємо, що студент отримав відмінно, тоді як він, і це зовсім не порожня фантазія, міг отримати й незадовільно. Точно так поступає і автор цитованої статті: він пропонує дві альтернативи, і, розуміючи помилковість своєї диз'юнктивної думки, каже, що третьої альтернативи не існує (не говорячи вже про четверту або п'яту). Таким чином, у висновку виходить та думка, яка вигідна авторові.

Далі В. Пастухов, цитуючи Столипіна, заперечує точку зору останнього. "Вам потрібні великі потрясіння, нам потрібна велика Росія" – це фраза Столипіна. "Реальні зміни завжди викликають ті самі "великі потрясіння", які з легкої руки культового нині Столипіна, вважаються нашими державними діячами несумісними з "великою Росією". На жаль, в історії все йде з точністю до навпаки, і лише ті народи, які знайшли в собі сили і мужність пройти з честю через великі потрясіння, змогли зайняти в ній гідне місце" [Там же]. Не розкриваючи зміст використовуваних термінів, автор цитованої статті в її контексті ототожнює поняття "реальні зміни" з поняттям "великі потрясіння", що дозволяє йому стверджувати, всупереч Столипіну: великі потрясіння – це передумова великої Росії. Вільне використання термінології без визначення змісту понять створює зручний ґрунт для подальших логічних помилок. Цитуємо В. Пастухова: 1. "Якщо Росія піде по шляху перетворень, вона об'єктивно допоможе Заходу (який гостро потребує її ресурсів, але взамін може дати необхідні для розвитку технології)". 2. "Якщо Росія не піде по шляху перетворень, то вона підсилить Китай, до якого переважно "відкотяться" її території". А звідси легко вибудовується дилема, якщо, звичайно, виходити з затвердження автора: "третього шляху" в природі не існує. Дійсно, згідно із основним законом виключеного третього: або А,

або Не-А, і третього не існує. Це вірно відносно антицеденту: або Росія йде по шляху перетворень, або не йде по шляху перетворень, і третього не існує; але з цього зовсім не виходить, що консеквент може бути лише один. Практично, В. Пастухов наполягає на тому, що складні судження, що використовуються їм в міркуваннях, є не імплікативними, а еквівалентними, проте, не розкриваючи змісту поняття "перетворення" в даному контексті, переконати читачів в своїй правоті йому не вдається: перетворення можуть бути різні – "одні підсилять Захід" (цитуємо В. Пастухова), інші "ослаблять Захід", "треті будуть по впливу на захід байдужі".

2. *Petitio principii*: введення висновку, який потрібно довести, в прихованому вигляді в доведення як одного з засновків. Журналіст Сергій Худієв полемізує з доцентом кафедри історії філософії факультету філософії Вищої школи економіки Борисом Кириловичем Кнорре. Останній надрукував 21.12.2011 р. статтю "VIP-місія веде до провалу", де звинувачує Православну Церкву в тому, що замість допомоги людям священство налагоджує контакти з представниками влади на місцевому рівні. Сергій Худієв відповідає: "Щира, жива віра завжди виявляється в турботі про тих, хто має потребу, і в зусиллях по примиренню тих, що ворогують. Для того, щоб допомагати таким, хто має потребу – або, кажучи більш казенно, "проводити соціальну роботу" – необхідно взаємодіяти з державою. Будь-яка спроба церковного приходу робити хоч щось – наприклад, годувати бездомних – негайно зажадає узгодження з місцевою владою. Конструктивна взаємодія з владою необхідна якраз для турботи про простих людей – хворих в лікарнях, ув'язнених у в'язницях, бездомних на вулицях. 1. Церква повинна допомагати страждаючим людям. 2. Для допомоги страждаючим людям необхідно налагоджувати контакти з міською владою. Отже, деяке налагоджування контактів з міською владою Церкві необхідно. Б. К. Кнорре цей висновок вводить в прихованому вигляді в доведення як засновок: священство налагоджує контакти з представниками влади на місцевому рівні, а далі звинувачує це священство, що замість того, щоб допомагати страждаючим людям, воно встановлює контакти з владою.

Г. В. Незабитовський, студ., КНУТШ, Київ
nezabitevsky@gmail.com

ПОНЯТТЯ ЕРИСТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Однією з ключових проблем логічного дискурсу зокрема і філософського знання в цілому залишається дослідження явища комунікації. З огляду на складність визначення навіть самого поняття комунікації та спілкування, більшість сучасних дослідників відразу встановили основне поле діяльності – дослідження суто раціональної комунікації. Показовим в цьому сенсі є підхід Ю. Габермаса, який ввів поняття комунікативної раціональності: вона уможливує осмислену та конструктивну взаємодію між двома індивідами. При цьому, у випадку виникнення конфлікту,